

Resumé

Dekrety české kanceláře v době předbělohorské

Dekrety jako diplomatická kategorie jsou písemnostmi, které se v polovině 16. století nově objevují v písemné produkci české kanceláře, která byla do té doby tvořena pouze listinami, patenty a listy. Dekrety jako nový druh písemnosti měly zcela odlišnou podobu než vyjmenované druhy písemností a také jinou funkci. Základní charakteristikou dekretů byla jejich neosobní stylizace (jmenování vydavatele ve 3. osobě), objevují se nejprve ve formě tzv. recesů, neboli odpovědi panovníka na předložené suppliky, které však řešení věci pouze odkládaly a nezakládaly vlastní nové právní pořízení. Po určité přechodné době byly tyto „odpovědi“ doplněny novými právními skutečnostmi, tzn. vzniku nové dispoziitivní písemnosti. Její odlišnost od stávajících druhů byla vyjádřena i v datovací formulí, kde byl uveden obrat „decretum“ místo dosud užívaného „actum“.

Autorka ve své práci provedla formální diplomatický rozbor dekretů, dále jejich zařazení do produkce a způsobu úřadování české kanceláře v předbělohorském období. Na konci své studie se věnuje i obsahové charakteristice dekretů a jejich funkci. Dekrety byly psány výhradně na papíře, byly zpravidla určeny konkrétní osobě nebo skupině osob a věnovaly se konkrétním záležitostem. Autorka podrobně osvětluje jejich vznik od podání suppliky, přes evidenci, vyřizování, formulaci, vznik čistopisu až po registrování. Charakteristikou dekretů byl velmi stručný a strohý text s apelativním obsahem.

Vzrůst produkce dekretů je zasazen zejména do období kancléřství Zdeňka z Lobkovic v době vlády Rudolfa II., kdy dekrety zpravidla suplovaly jiné (panovníkem nevydávané) písemnosti. Vzhledem k tomu, že byly produktem byrokratické činnosti české kanceláře a vznikaly bez vědomí panovníka, byly oblíbeným způsobem zrychlení úřadování, ale i možností politického nátlaku a přičenou vzniku řady politických nebo náboženských konfliktů.

Zusammenfassung

Die Dekrete der Böhmischen Kanzlei in der Zeit vor dem Weißen Berg

Die Dekrete als diplomatische Kategorie sind die Schriftstücke, die sich in der Mitte des 16. Jahrhunderts in der schriftlichen Produktion der Böhmischen Kanzlei neu erschienen. Nur die Urkunden, Patente und Briefe bildeten bisher die schriftliche Produktion der Böhmischen Kanzlei. Die Dekrete als eine neue Sorte von Schriftstücken hatten ganz andere Form als die obgenannten Dokumente und auch eine andere Funktion. Die Grundcharakteristik der Dekrete war ihre unpersonliche Stilisierung (der Herausgeber ist in der 3. Person genannt), sie erschienen zuerst in der Form der sog. Recesse, d. h. als die Antwort des Herrschers auf die vorgelegten Suppliken, die aber die Lösung der Sache nur verschiebten und eigene neue Rechtsverrichtung nicht aufbauten. Nach der bestimmten Übergangsperi-

ode wurden diese „Antworten“ mit den neuen Rechtskonkretheiten ergänzt. So entstand eine neue Dispositivschriftlichkeit. Ihre Differenz von den bestehenden Sorten wurde auch in der Datumformel ausgedrückt. Es wurde hier der Ausdruck „decretum“ statt bisher verwandten „actum“ angegeben.

Die Verfasserin führte in ihrer Arbeit eine formale diplomatische Analyse der Dekrete durch, deren Einreihung in die Produktion und Amtierungsmethode der Böhmisches Kanzlei in der Zeit vor dem Weißen Berg. Am Ende ihrer Studie widmet sie sich auch der Inhaltscharakteristik der Dekrete und deren Funktion. Die Dekrete wurden ausschließlich auf dem Papier geschrieben, meistens für eine konkrete Person oder eine Gruppe von Personen bestimmt und einer konkreten Angelegenheit gewidmet. Die Verfasserin bringt ausführlich die Entstehung der Dekrete nach, von der Vorlegung der Supplik, über Evidenz, Erledigung, Formulierung, Entstehung der Reinschrift bis zur Registrierung. Charakteristisch für Dekrete war der sehr bündige und strenge Text mit einem appellativischen Inhalt.

Das Anwachsen der Produktion von Dekreten ist vor allem in die Zeit der Kanzlerschaft Zdeněks von Lobkowitz während der Regierung Rudolfs II. hineinversetzt, wann die Dekrete meistens die anderen (vom Herrscher nicht herausgegebenen) Schriftlichkeiten ersetzen. Gegenüber dazu, dass die Dekrete ein Produkt der byrokratischen Tätigkeit der Böhmisches Kanzlei wurden und ohne das Wissen des Herrschers entstanden, waren eine beliebte Art beschleunigter Amtierung, aber auch die Möglichkeit des politischen Zwangs und eine Quelle der Reihe von politischen oder kirchlichen Konflikten.

Annotation

Decrees of the Czech Chancellory in the Period before the Battle of the White Mountain (1620)

This article focuses on decrees as a new form of written document produced by the Czech Chancellory, one that began to appear in the 1570s. The author carries out a formal diplomatic analysis of the decrees and the role they played in the output and operations of the Chancellory. At the end of the article, the author discusses the content and functioning of the decrees themselves.